

Naplójegyzetek

„Szabadság, szerelem”

A vers minduntalan kicsúszik a kezünkől. Van úgy, hogy teljes biztonsággal hisszük: minden ízében értjük. Majd néhány nap múlva másik arcát mutatja. Mi is változunk? És velünk együtt a vers is? Halványodik s erősödik? **Eörsi István Jönnék a bájos tények** című kötetét 1983-ban olvastam először, s akkor nem rendített meg. Az idő tájt az elvontabb, párolt, cizellált versekért rajongtam, s ezek a lekerekítetlen darabok itt-ott durvának tűntek, s túlságosan utcaközelinek. S nem karcoltak meg.

Most, több mint nyolc év után, amikor már nem számítetnek a szókimondás, újbóli, „cenzúráltatott” kiadása napi olvasmányom. Lehet, hogy a „szép” versek után esik jól a más hang, s lehet, hogy a politikum mellett csak most jut idő a versek más tartományainak megismerésére. De az is lehet, hogy a puritán előszó ejtett meg, az, hogy **Eörsi** legyőzte a kísértést, s a korábban kihagyott költeményeket nem vette fel. „Legyőztem a kísértést, hogy e régi gyűjteményt újabb szűrőn bocsásam át.” – írja. S szimpatikus ez a visszafogottság a gátak felszabadulása idején.

„Szabadság, szerelem, / bekapnám mindkét horgot, / csak e kettő kell nekem, / a tömegsíról szívesen lemondok.” – írja egyik négysorosában a hatvanas években Petőfire játszva. S amikor hetyke, játékos a vers, olyanyra keserű is. Mint aki vigyorog sírás helyett.

A könyv szerelmes verseire akkor föl sem figyeltem. Most látom csak, mennyi természetes erotika, mennyi férfi-kívánság, mennyi szerelmes játék. A Jugoszláviai verses napló prózaira szerelt darabjai egyenként adják meg magukat a másféle vershez szokott szemnek. A Jó és rossz második szakasza a törekenységet, az esendőséget sugallja, s azt az érzést, amit kényszerű búcsúzásokkor hányszor, de hányszor érez az ember! „Mit szívjon utoljára magába / a pillantásod? Búcsúzások / ajtajából az érkezések / s az érkezések ablakából / a búcsúk zsinórrá sodorva / vezetnek minket és az élet / vérző határai fölött / minden irányból küszöbeinkig / napok derengenek s éjszakák.”

Eörsi István könyvének cenzúráltatott kiadását a Cserépfalvi Könyvkiadó jelentette meg.

Nem bírjuk ki egymás nélkül. Ezt leginkább akkor ismerjük föl, ha egyedül vagyunk. A szeretet nem viseli el a magányt, s a magány állapotnak csak akkor viselhető el, ha kétfelől is feloldható. A te és az én irányából. Néha egy kedves szó, egy simogatás is elég; néha szavak hadserege sem ér semmit.

Az igazi szeretet babitsi: „Se veled, se nélküled”. Összetett, kínzó érzés. Illatok játéka, összenézések. Néha már attól is könnyebb, ha csak látjuk egymást. A szeretet: hegymászónak kötéll, biztos palló a folyón átkelőnek. A szomjúzónak egy pohár víz.

A szeretet tantárgyát tanuljuk a legnehezebben. Mert nagyon nehéz elsőnek mozdulni, elindítani egy simogatást, s ha kell, félreállni. Egy almát kettőnek látni. Pedig nagyobbik részünk arra sóvárog, hogy ez megtörténjen vele. S a rámerevült sóvárgás aztán áttörhetetlen fal lá válik. Bezár. S hiába súgja a szív: nem bírjuk ki egymás nélkül, az ész cenzúráz. És egyre nehezebben tapogathatjuk ki az utat egymáshoz.

„Az én szívem sokat csatangolt, / de most már okul és tanul. / Aki halandó, csak halandó / szerethet halhatatlanul.” – írja József Attila utolsó előtti töredékében. Ezt a verset csupán néhány éve fedeztem fel magamnak, s azóta, ha ütést kap bennem a szeretet, mindig előveszem. A töredékeket is megszeretem, a nem tudatos verseket, a sóhajtásokat, a följajdulásokat. Az esendő, szeretetre éhes embert látom mögöttük. Akár magamat is – ha úgy tetszik.

József Attilát mostanában nem való emlegetni, egyik-másik verse megkopott az időben, s kapcsolata a baloldali mozgalommal visszafelé is minősíti verseit ebben az értékvesztett világban. Ez talán így természetes. De az már nem, hogy az a jó tucatnyi vers, amelyik minden időben érvényes, elfelejtődik lassan.

Halandók és esendőek vagyunk mindannyian. S kiolthatatlan vággyal szeretnénk hinni a múlthatatlan szeretetben. Ahogyan József Attila is. De tudjuk az általa kimonodott titkot: „Aki halandó, csak halandó / szerethet halhatatlanul.”

Böröndi Lajos